

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

FRANKRIKE – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 15 maj 2021

I. SAMMANFATTNING

Frankrike är ett demokratiskt samhälle och en rättsstat. Skyddet för de mänskliga rättigheterna är gott. Alltsedan deklarationen om människans och medborgarens rättigheter antogs av Frankrikes nationalförsamling 1789 är ett starkt engagemang för mänskliga rättigheter en del av det franska kulturarvet.

De upprepade terrorattentat som drabbat Frankrike sedan 2015 har föranlett alltmer långtgående åtgärder för att bekämpa terrorism, vilket i vissa fall inneburit inskränkningar i respekten för de mänskliga rättigheterna. Utökad övervakning och avlyssning, id-kontroller och olika former av rörelsebegränsningar för enskilda har successivt införts i nationell lagstiftning och permanentats. Det förekommer rapporter om polisbrutalitet och straffrihet inom den franska poliskåren.

Frankrike är överlag ett land med en hög levnadsstandard, ett gott socialt skydds nät, ett välutbyggt hälso- och sjukvårdssystem och ett kostnadsfritt utbildningssystem. Fackliga rättigheter respekteras i allmänhet.

Frankrike rankades 2020 som det tredje mest jämställda landet inom EU av det europeiska jämställdhetsinstitutet. Lagstiftningen mot sexuella trakasserier och sexuellt våld har skärpts gradvis de senaste åren, och åtgärder har vidtagits för att öka andelen kvinnor på högre positioner inom politik och näringsliv.

Barnaga förbjöds i lag 2019. En ny lag i syfte att minska häktningstiderna för minderåriga samt leva upp till förpliktelserna i barnkonventionen antogs 2021, men har kritiserats för att inte tydligt definiera en straffbarhetsålder.

Frankrike tillåter sedan 2013 samkönade äktenskap och adoption för samkönade par.

Trots att Frankrike har ett ordnat mottagningssystem och en fungerande asylprocedur, förekommer det att flyktingar och migranter, inklusive ensamkommande barn, lever i en utsatt situation.

Diskriminering av romer, resandefolk och personer med nordafrikansk härkomst förekommer. Behovet av att förbättra romernas tillgång till hälsovård, utbildning, bostäder och sysselsättning har särskilt uppmärksammats.

Under det franska hälsoundantagstillståndet, som utlystes i mars 2020 med anledning av coronapandemin, infördes bland annat rörelserestriktioner och demonstrationsförbud. Åtgärderna kritiserades av delar av juristkåren och människorättsorganisationer för att på ett oproportionerligt vis ha inskränkt mänskliga rättigheter.

II. RÄTTSSTATENS PRINCIPER

Frankrike är en rättsstat med ett fungerande, oberoende rättssystem. Likhet inför lagen är fastställd i grundlagen. Flera starka, oberoende institutioner övervakar hur statens upprätthåller respekten för mänskliga rättigheter, inklusive den nationella kommissionen för mänskliga rättigheter, *Commission Nationale Consultative des Droits de l'Homme* och ombudsmannen för mänskliga rättigheter, *le Défenseur des Droits*.

Franska högre domare utnämns formellt av presidenten efter bindande förslag från högsta domarrådet (*Conseil Supérieur de la Magistrature*). Övriga domare utnämns av presidenten på förslag av justitieministern, men domarrådets godkännande krävs. Åklagare utnämns också av presidenten på förslag av justitieministern men vid dessa utnämningar är

domarrådets åsikt inte bindande. Domare utnämns på livstid och kan endast avskedas genom ett särskilt disciplinärt förfarande, som hanteras av domarrådet på initiativ av justitieministern.

Europarådets övervakningsmyndighet för korruption GRECO och den nationella kommissionen för mänskliga rättigheter har vid upprepade tillfällen rekommenderat att stärka åklagarämbetets oberoende. Enligt EU-kommissionens rättsstatsrapport för Frankrike 2021 pågår ett arbete med en grundlagsreform som syftar till att bemöta denna kritik, genom att utvidga högsta domarrådets mandat och stärka rättsväsendet oberoende. För antagande krävs dock kvalificerad majoritet i parlamentets båda kamrar.

Myndighetsbeslut, även rörande näringslivsverksamhet, kan överklagas. Det är en lagstadgad rättighet i Frankrike att ta del av allmänna handlingar.

Korruption är straffbart enligt lag. År 2016 antogs ny omfattande lagstiftning mot korruption som bland annat etablerade antikorrupsionsmyndigheten AFA.

De senaste åren har en rad franska politiker åtalats och dömts för korruption och förskingring av offentliga medel, däribland den tidigare presidenten Nicolas Sarkozy och det konservativa partiets presidentkandidat till valet 2017, Francois Fillon. Båda domarna har överklagats. Korruptionsdomarna mot politiker har både tolkats som ett bevis på att landets rättsliga ramverk mot korruption fungerar och som att korruptionen är utbredd bland franska politiker.

Frankrike hamnade 2020 på plats 23 av 180 granskade stater i *Transparency Internationals index* över upplevd korruption, med ett värde på 69/100. Enligt *World Justice Project Rule of Law Index* fick Frankrike samma år ett värde på 0,73 och hamnade på plats 20 av 128 länder.

Rättssäkerhet

En rättvis rättegång garanteras i grundlagen och en åtalad anses oskyldig till dess att motsatsen bevisats. En lagstadgad möjlighet till rättshjälp finns. Domstolsförhandlingar är offentliga (förutom då minderåriga står åtalade) och leds av en eller tre domare.

Flera pågående reformer syftar till att effektivisera och modernisera rättsväsendet och öka allmänhetens förtroende. Regeringen presenterade våren 2021 ett lagförslag som bland annat innefattar en tidsgräns om två år för förundersökningar, stärkt advokatsekretess och ökat användande av elektronisk fotboja i väntan på dom. Rättsväsendets budget ökade med åtta procent 2021, den högsta årliga ökningen på 20 år. Enligt *EU Justice Scoreboard 2020* ansåg 56 procent av den franska allmänheten att rättsväsendets oberoende var tillfredsställande eller mycket bra, vilket är i nivå med genomsnittet bland EUs medlemsstater.

Sedan terrorattentatet mot Charlie Hebdo 2015 har 13 nya antiterroristlagar antagits i Frankrike som gradvis utökat myndigheternas befogenheter att övervaka, kontrollera och begränsa rörelsefriheten för personer som misstänks utgöra en risk för allmän säkerhet och ordning. Efter terroristattentaten i Paris i november 2015 infördes undantagstillstånd som hävdades först i november 2017. I princip samtliga av polisens och myndigheternas tillfälligt utökade befogenheter under undantagstillståndet har sedermera införts i ordinarie lagstiftning, inklusive när det gäller övervakning och kontroll av misstänkta, men med en tydligare rättslig reglering av processen.

I samband med ett besök i Frankrike i maj 2018 uttryckte FN:s specialrapportör för mänskliga rättigheter och terrorismbekämpning oro över att de långtgående antiterroristlagar som antagits under senare år innehåller ett otillräckligt skydd för enskilda som misstänks för terrorrelaterad brottslighet. Flera människorättsorganisationer såsom *Amnesty International*, *Human Rights Watch* och den nationella kommissionen för mänskliga rättigheter har kritiserat användningen av så kallade "notes blanches" (osignerade underrättelserapporter) som grund för åtgärder såsom reseförbud, övervakning och frysning av tillgångar. Underrättelseuppgifterna är sekretessbelagda, vilket medför

att den enskilde sällan underrättas om grunderna för beslutet. Även möjligheten att överklaga försvåras. Hanteringen har också kritiserats för att underminera principen om att anses oskyldig till dess motsatsen har bevisats.

Rättsväsendet i Frankrike har sedan länge problem med långa handläggningstider. EU-kommissionen konstaterar i sin årliga rättstatsrapport för Frankrike 2021 att antalet oavgjorda civilrättsliga mål ökade med cirka 40 000 och mindre grova brottsmål med cirka 20 000 mellan 2018 och 2019. Situationen har förvärrats ytterligare under pandemin. Under den första nedstängningen mellan mars och maj 2020 stängdes många av landets domstolar och endast vissa typer av mål, som grov brottslighet, prioriterades. Under den första nedstängningen fattade regeringen beslut om en automatisk förlängning av häktningstider utan domstolsbeslut. Åtgärden fick skarp kritik och i januari 2021 konstaterade författningsrådet att åtgärden stred mot den franska grundlagen.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Amnesty International har sedan 2011 rapporterat om problem med polisbrutalitet och straffrihet inom den franska poliskåren. I samband med de så kallade gula västarnas protester 2018-2019 anmäldes rekordmånga fall av polisvåld till den franska polisens verksamhet för internutredningar (IGPN). Såväl FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter som Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter uttryckte oro över rapporter om grovt övervåld från polisen och uppmanade regeringen att skyndsamt utreda samtliga fall.

I november 2020 presenterade regeringen ett lagförslag som bland annat föreslog inskränkningar i rätten att publicera bilder på polisen, vilket ledde till kritik från människorätsorganisationer och stora folkliga protester, eftersom det ansågs öka risken för straffrihet vid polisövervåld. Sedan det franska författningsrådet i maj 2020 slog fast att åtgärden stod i strid med grundlagen ändrades lagförslaget så att spridning av bildmaterial på poliser i sin yrkesutövning inte längre utgör ett brott i sig. Såväl *Amnesty International* som den nationella

kommissionen för mänskliga rättigheter har rekommenderat regeringen att göra polisens internutredningar mer oberoende. I dagsläget lyder polisens internutredningar organisatoriskt under polischefen och inrikesministeriet.

Det höga rådet för jämställdhetsfrågor (HCE) konstaterade i en rapport från 2021 att personer som brukar våld i nära relationer ofta åtnjuter straffrihet. Under 2019 anmälde 125 000 kvinnor att de utsatts för våld men endast 52 000 av dessa fall ledde till åtal.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Frankrike är en konstitutionell demokrati med flera politiska partier representerade i parlamentet. Landet har en folkvald president som statsöverhuvud samt en premiärminister som är ansvarig inför parlamentet. Det franska statsskicket ger stor makt till presidenten i förhållande till regeringen och parlamentet och innebär en stark centralstyrning av administrationen. Parlamentet är uppdelat i två kamrar: nationalförsamlingen och senaten. Presidenten och nationalförsamlingen väljs i direkta val för fem år. Senaten väljs i indirekta val för sex år. Valen i Frankrike är öppna och fria. Valdeltagandet i det senaste presidentvalet 2017 var cirka 75 procent, det lägsta på nästan 50 år. I det senaste valet till Nationalförsamlingen 2017 var deltagandet 49 procent. För att vara valbar i presidentvalet och i valet till nationalförsamlingen måste man vara fransk medborgare och ha fyllt 18 år och till senaten 24 år.

Regeringen bestod i maj 2021 av 30 ministrar, 17 kvinnor och 13 män. I nationalförsamlingen är för närvarande 228 av totalt 577 ledamöter kvinnor (motsvarande 40 procent). I senaten är 122 av totalt 348 senatorer kvinnor (motsvarande 35 procent).

Transparency International har sedan en tid tillbaka betonat vikten av att Frankrike reformerar den myndighet som ansvarar för kontroll av valkampanjfinansiering, *Commission nationale des comptes de campagne et des financements politiques*, som de anser inte i tillräcklig utsträckning

kan utföra sin uppgift. För tillfället pågår tre rättsfall som rör illegal valkampanjfinansiering, ett av dem rör den förre presidenten Nicolas Sarkozy.

Det civila samhällets utrymme

En mängd nationella och internationella civilsamhälleorganisationer finns representerade i Frankrike. Dessa organisationer tillåts verka fritt och publicera sina rapporter och rekommendationer utan restriktioner från regeringens sida. Regeringen samverkar nära med det civila samhällets företrädare.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Såväl den franska grundlagen som annan lagstiftning förbjuder tortyr. Militären och polisen respekterar i huvudsak mänskliga rättigheter, inklusive förbudet mot tortyr, i sin yrkesutövning, men det förekommer rapporter om kränkningar. Enligt polisinspektionens årsrapport för 2020 omkom 32 personer under året i samband med polisingripanden och 78 personer skadades allvarligt.

I mars 2021 publicerade FN-insatsen MINUSMA en rapport som innehöll uppgifter om att den franska styrkan Barkhane orsakat 19 civila dödsfall i samband med ett luftangrepp som riktats mot ett bröllop i Mali den 3 januari 2021. Den franska regeringen och försvarsmakten hävdar att man följt alla riktlinjer för att säkerställa att det handlade om en attack mot en grupp terrorister.

Europarådets kommitté mot tortyr (CPT) har vid flera tillfällen kritiserat situationen i franska fängelser, bland annat vad gäller överbeläggning och bristen på rättspsykiatriska vårdplatser. I samband med den första nedstängningen av samhället 2020 beslutade dåvarande justitieministern att frige ett stort antal fångar i slutet av sin strafftid för att minska pågående smittspridning. Sedan dess har dock antalet frihetsberövade stadigt ökat igen. Organisationen *Observatoire International des Prison* noterar att 119 fängslade personer begick självmord år 2020 och att benägenheten att begå självmord är fyra gånger

högre bland intagna än för befolkningen övrigt. Andelen självmord bland intagna i Frankrike är en av de högsta i Europa.

Människohandel är förbjuden enligt fransk lag och kan leda till fängelse mellan sju år och livstid. Frankrike är ett transit- och destinationsland för människohandel för sexuella ändamål och tvångsarbete, framför allt för personer från Östeuropa, Väst- och Nordafrika, Asien och Karibien. Antalet barn som utsätts anses ha ökat under senare år. Offer för människohandel som samarbetar med polisen kan få socialt stöd och provisoriskt uppehållstillstånd. Den nationella kommissionen för mänskliga rättigheter ansåg att handlingsplanen från 2019 var otillräcklig eftersom inga resurser avsatts för arbetet.

De senaste fem åren har antalet franska minderåriga som utsätts och utnyttjas genom köp av sexuella handlingar av barn ökat med 70 procent. De utgör enligt *Office central de répression de la traite des êtres humains* (OCRTEH) en fjärdedel av samtliga offer för koppleri. Frankrike har sedan april 2016 en prostitutionslagstiftning som förbjuder sexköp och koppleri. Regeringen har dock fått kritik av ministeriernas egna generalinspektörer för bristande genomförande av lagen och för att inte ha informerat allmänheten tillräckligt om de nya bestämmelserna.

Dödsstraff

Dödsstraff är förbjudet enligt den franska grundlagen.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Den franska grundlagen och annan lagstiftning förbjuder godtyckliga frihetsberövanden. Dessa bestämmelser respekteras i allmänhet.

Tre nationella nedstängningar av det franska samhället har genomförts sedan 11 mars 2020, till följd av coronapandemin. I den mest restriktiva fasen var det endast tillåtet att lämna bostaden om man hade en särskild anledning, såsom resa till arbete eller inköp av nödvändiga livsmedel och medicin. Intyg krävdes. Vid avsaknad av intyg eller giltigt skäl utdömdes böter, med möjlighet till fängelse vid upprepade överträdelser. Franska rättsexperter menade att poliskontrollerna och fängelsestraffet för upprepade överträdelser mot utegångsförbudet i vissa fall var

oproportionerliga. Den nationella kommissionen för de mänskliga rättigheterna ansåg också att regeringen brast i hanteringen av utsatta grupper såsom våldsdrabbade kvinnor, hemlösa och flyktingar.

Två ytterligare, mindre strikta, nedstängningar ägde rum hösten 2020 och våren 2021. Nationellt utegångsförbud rådde under sex månader från mitten av december 2020.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Yttrande- och tryckfrihet skyddas i grundlagen. Frankrike har sedan 1881 en pressfrihetslag.

Enligt fransk lag är hets mot folkgrupp, inklusive hbtqi-personer, straffbart. Uppmaning till diskriminering av personer på grund av kön, sexuell läggning, etnicitet eller funktionsnedsättning är förenat med bötes- och fängelsestraff. Det är straffbart att uppmana till särskilt allvarliga brott, såsom mord, våldtäkt och terrorism. Enligt *Amnesty International* har flera hundra personer under de senaste åren dömts för anstiftan till terrorism och ett antal webbsidor och sociala nätverk som förespråkar terrorism har stängts ner. Såväl *Amnesty International* som den nationella kommissionen för mänskliga rättigheter anser att lagen är för vag.

Reportrar utan gränser noterar att det blivit svårare för journalister att rapportera från demonstrationer, eftersom det förekommit att de utsatts för polisvåld, häktats eller fått sin utrustning beslagtagen. Under de så kallade gula västarnas demonstrationer förekom även flera uppmärksammade fall av våld, hot och förolämpningar mot journalister från demonstranternas sida.

Frankrike intog plats 34 av 180 granskade stater i *Reportrar utan gränser*s index över pressfrihet i världen 2018 med ett värde på 22,6.

Omkring 85 procent av Frankrikes befolkning har enligt Internationella teleunionen (ITU) tillgång till internet i hemmet.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

Föreningsfrihet garanteras i fransk lagstiftning. Att bilda eller ansluta sig till fackföreningar är inte förknippat med några särskilda tillstånd eller krav. Fackföreningar utövar sin verksamhet fritt.

I Frankrike finns en lång tradition av att demonstrera. Begränsningar av demonstrations- och mötesfriheten infördes under terrorismundantagstillståndet 2015–2017. Enligt *Amnesty International* förbjöds 155 planerade demonstrationer under denna period. I samband med att det första hälsoundantagstillståndet utlystes i maj 2020 infördes ett totalförbud mot demonstrationer. Beslutet upphävdes sedermera av högsta förvaltningsdomstolen som ansåg förbudet strida mot grundlagen.

Religions- och övertygelsefrihet

Principen om den sekulära staten (*la laïcité*) är en hörnsten i den franska republiken. Enligt denna princip gäller religions- och samvetsfrihet i Frankrike, liksom en strikt uppdelning mellan den religiösa och den politiska sfären. Uttolkningen av principen har varit mycket omdebatterad under senare år, inte minst med anledning av alltmer långtgående förbud mot religiösa symboler i det offentliga rummet. Sedan 2004 är det förbjudet att bära kläder eller symboler som tydligt visar religionstillhörighet i statliga skolor, såsom slöja, kippa eller stora kors. Ett generellt förbud mot att ”täcka ansiktet på offentliga platser” antogs 2010. Bärande av niqab och burka är således inte tillåtet på gator, marknader och allmänna transporter, men inte heller i privata kontorsbyggnader.

En rad moskéer har under de senaste åren stängts då de ansetts sprida hatpropaganda. Statlig finansiering av trossamfund är mycket begränsad och omgärdad av strikta regler med hänsyn till statens neutralitet i religions- och trosfrågor. För närvarande behandlas ett lagförslag som syftar till att motverka så kallad separatism i det franska samhället: *La loi confortant le respect des principes de la République*. Med den nya lagen förstärks bland annat möjligheterna att tillfälligt stänga platser för tillbedjan om det förekommer uppmuntran till hat eller våld. Kontrollen

och kraven på redovisning förstärks för religiösa samfund och föreningar, som även behöver deklarerat större ekonomiska bidrag från utlandet.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Fackliga rättigheter och relaterade frågor

Frankrike har ratificerat ILO:s åtta kärnkonventioner. Andelen fackanslutna är omkring tio procent. Strejkrätten är väl underbyggd i lag och arbetstagarer kan utöva sin strejkrätt med undantag för när sådant deltagande utgör en fara mot den allmänna säkerheten.

Minimilönen är 10,25 euro per timme sedan januari 2021, vilket är avsett att motsvara en skälig levnadsstandard. Undantagna från regeln om minimilön är särskilda anställningar, såsom praktiktjänstgöringar och statligt subventionerade arbeten. Den officiella arbetsveckan är 35 timmar.

I mars 2021 var arbetslösheten 8,1 procent med marginell skillnad mellan män och kvinnor. Ungdomsarbetslösheten i åldersgruppen 15–24 år var omkring 21 procent. År 2020 var andelen kvinnor på arbetsmarknaden 68 procent, strax över EU-genomsnittet. Kvinnor tjänade enligt EU-kommissionen i genomsnitt 83,5 procent av männens lön samma år, vilket innebär en större löneklyfta mellan könen än EU-genomsnittet. Löneklyftan uppges framförallt öka i samband med familjebildning. Kvinnlig kvotering till bolagsstyrelser introducerades gradvis från 2017. Frankrike har idag den högsta andelen kvinnor i bolagsstyrelser i de största bolagsnoterade företagen bland alla OECD-länder, 45,1 procent. Andelen kvinnor i större företags ledningsgrupper år 2020 var endast 17 procent. Förslag om att även införa kvinnlig kvotering till större företags ledningsgrupper bereds för närvarande.

Föräldraledighet tas idag nästan uteslutande ut av mammorna i Frankrike. Mammor har rätt till betald föräldraledighet i fyra månader. Från den 1 juli 2021 förlängs pappans ersättningsberättigade föräldraledighet till en månad, varav en vecka blir obligatorisk. Båda föräldrar har utöver detta rätt till upp till tre års föräldraledighet utan

ersättning.

Frankrike bedriver sedan 2018 en ”feministisk diplomati” och har förstärkt jämställdhetsdimensionen i sin utrikes- och utvecklingspolitik.

Sedan 2017 är moderföretag och större leverantörer enligt lag skyldiga att förhindra allvarliga brott mot mänskliga rättigheter, hälsa, säkerhet och miljö inom ramen för sina egna och underleverantörers aktiviteter. En rättsprocess pågår sedan 2017 mot cementföretaget *Lafarge* för att ha utbetalat 13 miljoner euro till terrororganisationen Islamiska staten i Syrien under perioden 2011–2015 för att kunna fortsätta med sin verksamhet i områden som kontrollerades av IS.

Frankrike fick år 2021 betyget två på Internationella fackliga samarbetsorganisationens (ITUC) *Global Rights Index* på skalan 1 till 5+ där ett innebär högst respekt för arbetares rättigheter.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Frankrike har ett väl utbyggt hälsovårdssystem som i princip är tillgängligt för alla. Det inkluderar god tillgång till avgiftsfri sjuk- och hälsovård för sexuell och reproduktiv hälsa, även för ungdomar över 15 år. Asylsökande och papperslösa har också tillgång till avgiftsfri sjukvård, dock med vissa begränsningar.

Kvinnor har rätt till abort fram till tolfte graviditetsveckan. Om det finns medicinska skäl, såsom risk för kvinnans liv, får aborter genomföras även efter denna gräns.

Den franska sjukvården rankas som en av de bästa i världen, även om effektiviteten i vården anses ha sjunkit de senaste åren. Enligt OECD var kostnaderna för sjukvårdssystemet 11,1 procent av BNP 2019. Under 2020 var den beräknade medellivslängden 79,2 år för män och 85,3 år för kvinnor. År 2020 var barnadödligheten för barn under ett år 3,3 av 1 000 födda barn. Under 2017 var mödradödligheten åtta av 100 000 förlorningar. Sex- och samlevnadsundervisning i skolan genomförs sedan 1973 för ungdomar i åldrarna 15–16 år och omfattar cirka 30–40 undervisningstimmar.

Ett omdebatterat lagförslag bereds i parlamentet som möjliggör för lesbiska par och ensamstående kvinnor att genom sjukvårdsförsäkringen erbjudas assisterad befruktning. Lagförslaget väntas antas sommaren 2021.

Rätten till utbildning

Skolplikt råder för alla barn mellan 3–16 års ålder, och omfattar såväl franska som utländska barn som vistas i landet. Även asylsökande och barn som saknar uppehållstillstånd har rätt till utbildning. Offentlig skolgång är i stort sett kostnadsfri, vissa skolor tar dock ut mindre avgifter. Statligt stöd utgår till såväl offentliga som privata skolor som tecknat avtal med staten. För de universitet och lärosäten som tar ut avgifter finns vid behov stipendium att söka. Allt fler ungdomar går ut grundskolan, men cirka 100 000 unga lämnar fortfarande skolan varje år utan slutbetyg. Läs- och skrivkunnigheten i Frankrike uppgår till 99 procent. Franska elever presterar strax över OECD-genomsnittet i PISA-undersökningarna.

Mellan mars 2019 och mars 2020 höll franska skolor och universitet till följd av pandemin stängt under sammanlagt tio veckor. Enligt UNESCO var skolstängningarna i Frankrike samtidigt bland de minst omfattande i Europa. Undervisning på distans infördes för samtliga skolelever. Barn i socio-ekonomiskt svagare grupper drabbades särskilt negativt av distansundervisningen på grund av bristande tillgång till egen dator eller telefon samt trångboddhet.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Den franska levnadsstandarden är generellt sett god. Inkomstskillnader mellan olika grupper förklaras i stor utsträckning av utbildningsnivå och yrkesbakgrund. År 2018 beräknades omkring 15 procent av befolkningen leva under fattigdomsgränsen enligt Frankrikes nationella statistikinstitut. Fattigdomsgränsen är satt till en inkomst på 1 063 euro per månad. Av dessa var 41 procent personer under 29 år. Fattigdomen uppskattas ha ökat under pandemin, även om officiell statistik saknas.

I en rapport från 2021 från det nationella rådet för kampen mot fattigdom framhålls att redan utsatta personer, de med otrygg anställning samt unga drabbats värst av nedstängningarnas konsekvenser.

Bostadsbrist, hemlöshet och framväxten av olika former av illegala bosättningar har under senare år varit ett ökande problem, framför allt i Paris. Regeringen har utsett en särskild samordnare för skälig boendestandard som hjälper kommunerna att utarbeta handlingsplaner mot hemlöshet, inklusive vid rivning av illegala bosättningar. Stiftelsen *Abbé Pierre* bedömer i en rapport från 2021 att det finns nästan 300 000 hemlösa personer i Frankrike, nästan en fördubbling sedan 2012. I Paris utnyttjas cirka 32 000 platser på härbärgen varje natt.

Frankrike placerade sig 2019 på plats 26 av 189 länder i UNDP:s index över mänsklig utveckling, en placering som varit relativt stabil under senare år.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Ett ökande engagemang för jämställdhet har varit en tydlig tendens inom de politiska partierna och i samhället i stort under de senaste åren, och det finns ett omfattande rättsligt ramverk och effektiva institutioner för att säkerställa kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter. President Macron har framhållit insatser för jämställdhet och för att öka kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter som en tydlig prioritering. I det europeiska institutet för jämställdhet EIGE:s jämställdhetsindex för 2020, rankas Frankrike som det tredje mest jämställda landet i EU.

Trots en rad reformer på senaste år för ökad ekonomisk jämställdhet och mot diskriminering och våld mot kvinnor återstår utmaningar. Frankrike är exempelvis ett av få europeiska länder som har kvar sambeskattning för gifta par, och löneskillnader mellan kvinnor och män ökar kraftigt i samband med familjebildning.

Europarådet konstaterade hösten 2019 i sin rapport om Frankrikes genomförande av Istanbulkonventionen att framsteg gjorts, såväl vad

gäller lagstiftningsåtgärder som ökad resurstilldelning. Samtidigt rekommenderades Frankrike revidera den straffrättsliga definitionen av våldtäkt till att bygga på avsaknaden av samtycke.

Våren 2019 uppmärksammades en rad mord på kvinnor där polisen kritiserades för att ha underlåtit att agera, vilket ledde till en nationell våg av kritik och demonstrationer. Därefter har regeringen förkortat den rättsliga processen för kontaktförbud, infört elektronisk fotboja vid kontaktförbud, en automatisk suspendering av vårdsnaden för föräldrar som utreds för mord och infört undantag i läkarsekretessen vid misstanke om våld mot kvinnor. Därutöver har utbildningsinsatser stärkts i skolor, i rättsväsendet och inom polisen. Liksom i många andra länder uppges förekomsten av våld mot kvinnor i nära relationer ha ökat under coronapandemin och de omfattande nedstängningarna av det franska samhället.

Under 2020 dödades 102 kvinnor i Frankrike av närstående, en minskning med 30 procent jämfört med året innan. Av dessa hade drygt 20 procent tidigare anmält sin partner.

Lagstiftningen mot sexuella trakasserier och sexuellt våld har skärpts gradvis de senaste åren och en ny lag trädde i kraft i augusti 2018 som gör det straffbart med sexistiska förolämpningar. Trots detta uppges diskriminering och trakasserier fortfarande vara en del av många franska kvinnors vardag. Insatser har gjorts för att förbättra utbildningen och medvetenheten kring sexuella trakasserier på skolor och i den offentliga förvaltningen.

Våldtäkt är straffbart, även inom äktenskapet, och ger minst 15 års fängelse. Antalet anmälningar av våldtäkt och sexuella trakasserier har ökat de senaste åren i Frankrike, bland annat till följd av skärpt våldtäktslagstiftning och ökad anmälningsbenägenhet. Under 2020 anmäldes cirka 25 000 våldtäkter av kvinnor, en ökning med elva procent jämfört med året innan.

Fransk lag förbjuder könsstympling. Officiella siffror saknas, men en studie uppskattade att det 2010 fanns 125 000 kvinnor i Frankrike som

utsatts för könsstympning, de flesta invandrade från Afrika söder om Sahara och där ingreppet utförts i ursprungslandet. Att förbättra det statistiska underlaget utgör en del av den handlingsplan som regeringen tog fram för att bekämpa kvinnlig könsstympning i juni 2019.

Barnets rättigheter

Barnaga förbjöds i juli 2019 efter flera års debatt i nationalförsamlingen och starka rekommendationer från både FN och Europarådet. En handlingsplan för kampen mot våld mot barn lades fram av regeringen hösten 2019. Under 2018 mördades 122 minderåriga i Frankrike, varav 80 av en familjemedlem. Två tredjedelar av dessa var yngre än fem år.

Det finns ingen minimiålder för straffbarhet i Frankrike. Fransk straffrätt lutar sig istället på bedömningen av en minderårigs omdömesförmåga (*discernement*). FN:s kommitté för barnets rättigheter uppmanade i februari 2016 Frankrike att etablera en minimiålder över 13 år. I februari 2021 antogs en ny lag med avsikt minska häktningstiderna samt leva upp till konventionsförpliktelserna. Ombudsmannen för mänskliga rättigheter har kritiserat lagen för att inte leva upp till FN:s rekommendationer om en åldersgräns för straffbarhet då omdömesförmågan i praktiken ändå behöver avgöras från fall till fall och minderåriga under 13 år alltså kan anses straffbara (fast med omvänd bevisbörda).

För mål som rör minderåriga finns särskilda instanser med specialiserade domare och åklagare. Under senare år har dock ungdomsbrottslingar allt oftare dömts i det ordinarie rättssystemet. I januari 2021 var 752 minderåriga frihetsberövade, varav cirka 75 procent var häktade i väntan på rättegång. Den nationella kommissionen för mänskliga rättigheter och ombudsmannen för mänskliga rättigheter har kritiserat den allt hårdare lagstiftningen mot ungdomsbrottslingar, inte minst mot unga misstänkta för våldsam extremism.

Antalet anmälda våldtäkter mot barn uppgick 2020 till cirka 13 400 fall. Lagstiftningen rörande våldtäkt och sexuellt utnyttjande av minderåriga skärptes 2018 samt 2021. Den nya lagstiftningen innebär att det idag är lättare att åtala vuxna för våldtäkt och sexuellt utnyttjande av barn under

15 år, eftersom sexuellt umgänge med minderåriga under 15 år per automatik betraktas som ett sexualbrott då samtycke inte kan förutsättas. Vid fall av incest gäller detsamma för minderåriga under 18 år. Om handlingen skett genom tvång eller hot räknas det som våldtäkt. Preskriptionstiden för våldtäkt av minderåriga har höjts till 30 år efter att målsäganden blivit myndig, Straffen för koppleri av barn har skärpts och utnyttjande av barn för sexuell posering har införts som brott.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Principen om den sekulära franska staten och den historiska definitionen av Frankrike som en ”odelbar republik” (utan åtskillnad mellan medborgarna) har som följd att landet inte erkänner minoriteter. Statistik som omfattar uppgifter om franska medborgares etniska- eller religiösa tillhörighet får inte förekomma. Frankrike uppskattas samtidigt ha det största antalet muslimska och judiska invånare i Europa.

Enligt inofficiella beräkningar uppgår Frankrikes muslimer till cirka tio procent av befolkningen, motsvarande fem till sex miljoner personer, och den judiska befolkningsgruppen till 500 000–600 000 personer. Omkring 200 000 romer beräknas vara bosatta i landet.

Det är enligt lag förbjudet att diskriminera en person på grund av etnisk eller religiös tillhörighet. Diskriminering förekommer dock, inte minst av personer från Nordafrika samt romer. Under 2020 mottog den franska ombudsmannen för mänskliga rättigheter 5 500 anmälningar om diskriminering. En tredjedel av dessa rörde diskriminering på grund av etniskt ursprung. Den nationella kommissionen för mänskliga rättigheter konstaterar att det skärpta säkerhetsläget i Frankrike inneburit att den muslimska befolkningen drabbats oproportionerligt av åtgärder såsom ökade identitetskontroller, visiteringar och husarrest.

Antalet hatbrott med rasistiska motiv har minskat de senaste åren. År 2020 gjordes cirka 11 300 anmälningar, varav cirka 360 om våldsamma hatbrott. Mörkertalet bedöms dock vara mycket stort. Under 2020 registrerade det franska inrikesdepartementet 687 antisemitiska incidenter, en ökning med nästan 30 procent jämfört med året innan.

Flera uppmärksammade mord och terroristattentat mot judiska medborgare har utförts i Frankrike sedan 2013.

Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter, FN:s kommitté för avskaffande av rasdiskriminering och FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter har kritiserat Frankrike för hanteringen av den romska minoriteten. Behovet av att förbättra romernas tillgång till hälsovård, utbildning, bostäder och sysselsättning har särskilt uppmärksammats, liksom vikten av insatser för att motverka stigmatisering, hets mot folkgrupp och hatbrott.

Hbtqi-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Diskriminering på grund av sexuell läggning är förbjuden på arbets- och bostadsmarknaden och inom den offentliga sektorn. Antalet rapporterade fall av hatbrott mot hbtqi-personer uppgick 2020 till 1590 fall, varav drygt en tredjedel rörde våldsbrott. Hatmotiv utgör en försvårande omständighet vid utdömande av straff. Uttalanden och bilder i media som uttrycker homofobi är förbjudna.

Frankrike tillåter sedan 2013 samkönade äktenskap och adoption för samkönade par. Samkönade par som adopterat har dock inte rätt till föräldraledighet på samma villkor som heterosexuella föräldrar.

Transpersoner har sedan 2017 rätt att byta juridiskt kön utan att behöva en medicinsk diagnos, genomgå könskorrigering operationer eller sterilisering. 2009 blev Frankrike det första landet i världen som slutade att klassificera transsexualitet som en psykisk sjukdom.

International Lesbian and Gay Assosiations Europe placerar i sitt index från 2021 Frankrike på nummer 13 av 49 europeiska länder vad gäller hbtqi-personers rättigheter.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Flyktingstatus kan i Frankrike ges till individer på tre olika grunder. Enligt FN:s flyktingkonvention kan flyktingstatus beviljas individer som känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, nationalitet, religiös eller politisk uppfattning eller på grund av tillhörighet till en viss

samhällsgrupp. Flyktingstatus på samma villkor kan även ges utifrån en så kallad konstitutionell asyl, där individen behöver ha utsatts för förföljelse i sitt hemland på grund av att denne ”verkat för frihet” (exempelvis demokrati eller mänskliga rättigheter). Flyktingstatus kan slutligen också erhållas på alternativ skyddsgrund såsom risk för att utsättas för dödsstraff, tortyr eller för att skadas i internationell väpnad konflikt.

Frankrike har ett ordnat mottagningssystem och en fungerande asylprocedur. Under 2020 sökte cirka 95 000 personer asyl i Frankrike, en minskning med drygt 30 procent jämfört med året innan, då Frankrike hade det högsta antalet asylsökande inom EU.

Den franska asyl- och migrationslagstiftningen har reformerats vid två tillfällen sedan 2018. De nya lagarna har förkortat asylprocessen och förbättrat möjligheterna till familjeåterförening för ensamkommande barn. Samtidigt har hanteringen av asylsökanden som bedöms sakna asylskäl och åtgärder för att stävja fusk i anhörvandringen skärpts.

I samband med den första nedstängningen till följd av coronapandemin minskade kapaciteten att behandla asylansökningar dramatiskt, eftersom många asylkontor stängdes. Efter klagomål från frivilligorganisationer beordrade den franska förvaltningsdomstolen samtliga asylmottagningskontor i regionen Ile-de-France, som står för 50 procent av landets asylansökningar, att öppna för att garantera asylrätten. Ombudsmannen för mänskliga rättigheter har vid upprepade tillfällen lyft fram den svåra situationen för ensamkommande barn i Frankrike.

Franska myndigheter förhindrar sedan 2016 migranter från att samlas på lägerplatser längs kusten vid Calais och nära tunneln under engelska kanalen genom återkommande rivningar av migranternas tält. *Amnesty International* rapporterade 2020 att hjälporganisationer och människorättsförsvarare som delar ut humanitärt stöd till migranter i Calais har trakasserats och hotats. Tältläger etableras med jämna mellanrum i utkanten av Paris innerstad där tusentals migranter lever under svåra förhållanden. Myndigheterna har vid flera tillfällen rivit

dessa läger och slussat migranterna vidare för registrering och tillfälligt boende på andra platser.

Papperslösa personer har enligt lag tillgång till kostnadsfri skola och viss sjukvård, men har inte rätt att arbeta.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Grundlagen förbjuder diskriminering av personer med funktionsnedsättning på arbetsmarknaden, inom skolväsendet, inom sjukvården eller i annan offentlig verksamhet. Enligt lag måste byggnader, skolor och arbetsplatser vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. I realiteten har dock Frankrike stora problem med tillgängligheten i samhället. Enligt organisationen *Association des Paralysés en France* konstaterade nio av tio personer med funktionsnedsättning år 2020 tillgänglighetsproblem på offentliga platser. Sedan mars 2019 är verksamheter som riktar sig mot allmänheten som inte lever upp till tillgänglighetsnormer ålagda att ansöka om bygg- eller renoveringslov för att förbättra tillgängligheten.

FN:s särskilda rapportör för rättigheter för personer med funktionsnedsättning konstaterade i sin rapport från mars 2019 att Frankrike behövde reformera sitt system i grunden för att leva upp till konventionsförpliktelserna och säkerställa att personer med funktionsnedsättning kan åtnjuta sina mänskliga rättigheter. Bland annat rekommenderades Frankrike att verka för att minska stigmatiseringen, förbättra samordningen mellan ministerier och politikområden och att säkerställa tillgängligheten, inte minst i kollektivtrafiken.

I februari 2020 presenterade president Macron en handlingsplan för att förbättra situationen för Frankrikes tolv miljoner personer med funktionsnedsättning, bland annat genom satsningar på skolgången för barn med särskilda behov, stärkt stöd till barn med autism och en förstärkt samordning av stödet till personer med funktionsnedsättning.

Enligt fransk lagstiftning ska andelen anställda med funktionsnedsättning vara minst sex procent i företag med fler än 20 anställda. På grund av administrativa svårigheter föredrar dock många företag att istället betala en summa till en särskild fond, vilket enligt lagen är en möjlighet. Under 2018 uppgick arbetslösheten bland personer med funktionsnedsättning till 18 procent.

VII. Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Frankrike

Regeringens demokratisatsning, som går ut på att Sverige i alla sammanhang ska stå upp för demokratiska principer, arbeta för att stärka demokratin och uttrycka kritik när den brister, genomförs också i Frankrike.

Ett stort antal internationella och nationella organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter finns representerade i Frankrike. Frankrike tar regelbundet emot besök av FN:s specialrapportörer och samarbetar aktivt med FN.

Den senaste granskningen av Frankrike i FN:s universella granskningsmekanism (UPR) ägde rum i januari 2018. Sverige rekommenderade inom ramen för granskningen Frankrike att minska överbeläggningen i fängelser, införa minimiålder för straffbarhet och anta lagstiftning som förbjuder barnaga. Frankrike accepterade den första rekommendationen och delvis de övriga två.

I mars 2019 deklarerade Frankrike och Sveriges utrikesministrar en gemensam diplomatisk offensiv för att stärka kampen mot människohandel för sexuell exploatering och verka för att fler länder antar en prostitutionslagstiftning som kriminaliserar sexköp.

VIII. RATIFICERING AV CENTRALA KONVENTIONER OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER¹

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, (*International Covenant on Civil and Political Rights*, ICCPR) ratificerades år 1980. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet ratificerades år 1984 respektive år 2007.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, ICESCR) ratificerades år 1980. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades 2015.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, (*International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination*, ICERD) ratificerades år 1971. Art. 14 om enskild klagorätt ratificerades år 1982.

Konventionen om avskaffandet av slags diskriminering mot kvinnor, (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women*, CEDAW) ratificerades år 1983. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2000.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, (*Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, CAT) ratificerades år 1986. Art. 22 om enskild klagorätt ratificerades år 1988. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr ratificerades år 2008.

Konventionen om barnets rättigheter, (*Convention on the Rights of the Child*, CRC) ratificerades år 1990. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter ratificerades år 2003. Det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi

ratificerades år 2003. Det tillhörande protokollet om barns rätt till ett kommunikationsförfarande ratificerades år 2016.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities, CRPD*) ratificerades år 2010. Det tillhörande protokollet ratificerades år 2010.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden, (*International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances, ICED*) ratificerades år 2008. Art. 31 om enskild klagorätt ratificerades år 2008.

Migrantarbetarkonventionen (*International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families, CMW*) har inte undertecknats eller ratificerats.

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning, (*Convention Relating to the Status of Refugees, 1951 Refugee Convention*) ratificerades år 1954. Det tillhörande protokollet ratificerades år 1971.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, (*Rome Statute of the International Criminal Court, ICC*) ratificerades år 2000.

Regionala instrument

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, (*The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, ECHR*) ratificerades år 1974.

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter, (*Framework Convention for the protection of National Minorities*), har inte undertecknats eller ratificerats.

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, (*European Charter for Regional or Minority Languages*), undertecknades år 1999 men har inte ratificerats.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen), (*Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*) ratificerades år 2014.